

IZ DALEKIH SVJETOVA (o zbirci ili skupini predmeta sakupljenih van prostora Hrvatske)

SILVIO BRAICA
Etnografski muzej Split
Iza Vestibula 4
HR-21000 Split

UDK 39(091)
Stručni članak
Professional paper
Primljeno: 16. 05. 2002.

Autor govori o razlozima zbog čega u Etnografskom muzeju Split nema mnogo muzejskih predmeta podrijetlom van Europe. Nekoliko je razloga: nije bilo donatora takve vrste, nije bilo ni potrebe zanimanja muzejskih djelatnika da počne organizirano prikupljanje vaneuropskih predmeta.

Etnografski muzej Split od svojih službenih početaka 1910. godine kao svoju odrednicu djelovanja ima skupljanje, prikazivanje i popularizaciju tzv. “narodne kulture” unutar okružja građanske kulture koja se početkom 20. stoljeća radala i razvijala u Hrvatskoj. Pojam “narodne kulture” je određen definicijom “narodoznanstva” tj. etnologije, koju je objelodanio dobro poznati dr. Antun Radić.

Skupljanje predmeta van Hrvatske bilo je sporadično i slučajno, što se još više zaoštava s područjem van Europe. Zaista se nije, u cijelom muzeološkom djelovanju Etnografskoga muzeja Split, osjetila potreba za dobavljanjem, kupovanjem ili doniranjem takvih predmeta iz Dalekih Svjetova. Razloga se može naći nekoliko. Jedan od osnovnih je taj što muzej nastaje u vrijeme rastućeg interesa za *hrvatsko-nacionalno-narodno*, te su se time odredila vrijednosna pravila pri otkupima. Nadalje, ti daleki svjetovi Azije, Amerike, Afrike, Australije, Oceanije bili su donekle prisutni u životu Splitskana kroz život mornara, ali i ljudi koji su odselili iz svoga rodnoga kraja u daleko i bolje sutra. Iz toga boljega sutra rijetki su se vraćali i to prečesto kao (bogati) redikuli ili pak kao propalice.

Tako taj Daleki Svijet postaje još udaljeniji od ovoga mediteranskoga sunca, koje samo po sebi proizvodi dvije vrste ljudi: one koji se ni za živu glavu ne miču iz svoje hladovine i kojima je dovoljno doživjeti ono što mogu vidjeti (i u pravilu se bore za goli život pa i nemaju vremena za neke dublje kulturološke interese) i na one koji su se

borili za kulturni i kulturološki boljitak, ali su se neminovno morali okrenuti kulturi svoje okoline, koja je već tada bila ogoljena i nagrižena raznim interesima (u prvome redu političkima iz kojih proizlaze i oni kulturni).

Osnivači i kustosi muzeja iz svega ovoga i nisu imali razloga zanimati se za išta do čega nisu mogli doći željeznicom. Uostalom, usporedimo li stanje u Splitu sa onim u Zagrebu, može se doći do istih silnica. Nacionalni Etnografski muzej u Zagrebu, osim hrvatskoga prostora, u velikoj mjeri čuva i zbirke vaneuropskih naroda. No, tu glavnu ulogu imaju donatori, ljudi iz Hrvatske koji su obilazili Svijet i pri tome uvijek mislili na svoju domovinu i kako je kulturno uzdići. Tu se već pomalja onaj europski duh koji je tada proživljavao kontinent a koji je vadio za sakupljanjem i prikazivanjem "primitivnih" naroda, time naravno hraneći svoju veličinu. U svakome slučaju, najznačajniji i najpoznatiji takvi sakupljači, koji su ostavili svoje zbirke Etnografskome muzeju u Zagrebu, su braća Marko i Stevo Seljan, te Dragutin Lerman. Etnografski muzej u Zagrebu, posredstvom njihovih i drugih donacija stoji uz bok velikim kolonijalnim europskim i američkim muzejima, ako ne veličinom i količinom a ono sigurno kvalitetom sakupljenih predmeta.

U ovome kontekstu značajne su i samostanske zbirke po Hrvatskoj i Hercegovini, sakupljene zaslugom raznih znanih i neznanih hrvatskih misionara koji su, uvijek misleći na svoju domovinu i njenu dobrobit, pohranili vrlo vrijedne zbirke unutar samostanskih zidina. Došlo je vrijeme da i to blago polako počne izlaziti na svjetlo dana, te da postane doprinos kulturnoj slici koja je u Hrvatskoj mnogo lošija nego bi objektivno trebala biti.

Etnografski muzej Split nije imao *sreću* i mogućnost sakupiti takve cjelovite zbirke, međutim pojedinačni predmeti su ipak otkupljeni ili češće donirani. Najviše takvih predmeta spada u zbirku oružja i popratne opreme, gdje su se mogli uklopiti, pošto Hrvati ionako nisu imali autohtonog narodnog oružja. Iz toga korpusa najviše je predmeta orijentalnoga i azijskoga porijekla, koje je došlo posredstvom Turaka, koji su, uostalom, dali veliki kulturni pečat u zagorskome dijelu Dalmacije.

Nakon zbirke oružja, važna je i zbirka tepiha, popularno nazvanih "perzijanerima", koji su krasili podove i zidove kuća i vila, a u prvim postavama i izložbama splitskoga muzeja ravnopravno izlagani sa

domaćim ćilimima. Do danas se ti tepisi nisu adekvatno sačuvali zbog samoga materijala od kojega su satkani, ali i zbog odnosa prema njima u proteklih pola stoljeća. Krasili su oni vile vlastodržaca koji su, da bi im hod bio mekaniji na njih nalijepili spužvu. Ljepilo koje je tada upotrijebljeno dokrajčilo je te prelijepe i prevrijedne tapete. Tako im je danas upitan opstanak jer je rijetki koji nije uništen bilo ljepilom bilo nametnicima.

Ostali predmeti koji se sporadično mogu naći u raznim zbirkama su na granici između uporabnoga predmeta i suvenira. U svakome slučaju nas, koji boravimo podno mediteranskoga sunca i nemamo priliku na licu mjesta upoznati različite narode i kulture, svaka informacija dobivena masovnim medijima s jedne strane oplemenjuje, dok s druge strane kulturu koju prikazuje obezvrjeđuje do nivoa proizvoda.

Zato je ova zbirčica i zanimljiva i nije zanimljiva. Zanimljiva je zbog toga što se, barem posredstvom muzejskog predmeta, možemo upoznati s različitim predmetima različitih kultura. S druge strane, toliko puta smo “sve” vidjeli posredstvom TV – a i ostalih masovnih medija da postajemo dosadni i sami sebi. Razlika, naravno, ipak postoji. Dok televizor informaciju donosi u stanove gdje konzumenti sjede i dok bez vlastite volje, rekli bismo pod prisilom, primaju informacije, muzejske zbirke motiviraju svoje konzumente da dođu i vide, dakle obavljaju jednu *voljnu radnju koja potiče zanimanje i aktivno znanje*.

FROM THE WORLDS FAR AWAY
(about the collection or the group of artefacts collected outside
the territory of Croatia)
(Summary)

The author writes about the reasons why the Ethnographic museum in Split does not have many museum-artefacts from the outside of Europe. There are several reasons for that: there were no donators of that kind, there was no need for the museum employees to start collecting the artefacts from the outside of Europe in an organized manner.